

sebb a nyelvi tagozatban, 7. Természetes, hogy ez hatalmas anyagredukcióval oldható meg. Megváltozott a fizikatanítás célja is. A német nép szükséglete és nemzeti céljai határozzák meg. Vannak osztályok, ahol a heti óraszám egy (1). Ennek igen kevés értéke nyilvánvaló. Kiemelendő, hogy minden, nálunk elterjedt híresztelés ellenére, szorgalmazza a tanulói gyakorlatokat, amelyeknek szoros kapcsolatban kell állaniok magával a tanítással és a munkáltató tanítás előnyeit ki kell használni. A CGS rendszer helyett a gyakorlati m, sec, kg (súly) bevezetését kívánja az új Tanterv. A sztatikai elektromosság helyett kiinduló pont az elektromosságtanban az áramló elektromosság. A leányiskolai fizika erősen különbözik a fiúiskolaitól. Kevesebb a technikai és elméleti ismeret, több a női élethivatással való kapcsolat.

Vermes Miklós azzal a kérdéssel foglalkozik, miként lehet a középiskola VIII. osztályában az új Tanterv kívánalmainak megfelelően a modern fizikai elméleteket beilleszteni.

Ezeket kívül a folyóiratban több szakeikk található.

Matzkó Gyula.

Der Deutsche Volkserzieher. Az ezidei cikkek közül a következőket ismertetjük. Az 1—2. füzetben August Volkmer, Liebenthal: „Újszerű gyakorlási formák a szók jelentésének elsajátítására“. Minden iskolafaj a szók helyes megértésére törekszik. A gyermek körül elhangzó beszéd, s az általa olvasott szöveg szavai állandó ingert nyújtanak neki a gondolkodásra. Ezeket a szókat, azok tartalmát meg kell a gyermeknek emésztienie, hogy azok valóban szellemi tulajdonaivá legyenek. Az iskolára hárul a feladat, hogy a gyermeknek ezt a munkát megkönnyítse, s erre olyan gyakorlási formákat válasszon, melyek a jelenkori pedagógiai lélektan alapján állanak. Az alábbiakban adunk néhány ilyen gyakorlati iskolai segédeszközt. 1. *Alaki szavak.* Amíg a tanítás a fogalmi szóknak érzéki és szellemi szemléltetéssel való megértését már régtől fogva egyik legfontosabb feladatának tartja: addig az alaki szókat elég mostoha elbánásban részesítették, holott már régen bebizonyosodott, hogy ezeknek a viszonyító szavaknak jelentésbeli helyes felfogása mennyi logikai erőt és iskolázást nyújt. Itt vannak pl. a kötőszók. Ezeknek helyes alkalmazása különösen sok gyakorlást kíván. Kezdetben a legtöbb gyermek csupán az „és“ kötőszót használja. Fűzzük hozzá arra alkalmas egyszerű gyakorlatokkal a „de“ kötőszót is. Később hozzávehetjük az „is azután, azonkívül“, kötőszókat váltogatva. Ezáltal élesedik a nyelv-érzék. Erős logikai hatásuk van az „ennek ellenére, ennek dacára“ kötőszóknak, melyek ellentétet fejeznek ki a mondat utótagja s egy ki sem fejezett közbevetés között. Hasonlóképpen meg kell világítani a „bár, dmbár, ha mindjárt“ stb. kötőszók használatát is. 2. *A legközelebbi fajfogalom.* A szó jelentését igen nagy mértékben megvilágítja annak a legközelebbi fajfogalomnak feltüntetése, mely alá az illető fogalom tartozik. Ez a szellemi iskolázásnak igen fontos eszköze. Minél idősebb a gyermek, annál önállóbban hajtja végre ezt a munkát, s az iskolának nincs más dolga, mint a többi társfogalmat is odagyűjteni a fajfogalom alá. Igen hasznos ezekről a szócsoportokról a felsőbb osztályokban rendszeres feljegyzéseket vezetni. 3. *Tájékoztatók segítségül hívása.* Itt arról van szó, hogy számos esetben a tájsza-

vak nyújtanak segédkezet a szó jelentésének megvilágítására, ezt például is illusztrálja. Különösen a falusi foglalkozást kifejező tájszók használhatók fel ilyen célra pl. Pauer (paraszt) pauern (gazdálkodni sőt általában dolgozni.) A tájnyelvek ilyen segítségét iskolánként fel kellene jegyezni s általánosan felhasználni. 4. A szó érzelmi része. Vannak szók, amelyeknek érzelmi jelentését elmélyíti az a kedélybeli hatás, amelyet a szó a lélek mélyén kelt: Pl. a méhészt egyes vidékeken méhatyának hívják jelzésül a bizalmas viszonynak, mely az ember és a méh közt fennáll. A népdalköltészet is gazdag olyan szavakban, melyek érzelmi eredetűek, s azt is váltanak ki. Ilyenek különösen az anya és a gyermek viszonyát feltűntető szóformák pl. Guckäuglein, Herzenssöhnchen stb. Az ilyen gyakorlatoknál őrizkednünk kell a sablonoktól, de örömmel kell üdvözlönnünk a tanulók ilyen irányú felfedezéseit. A szavak helyes felfogása még nem teljes nyelvápolás, de bizonyos, hogy helyes szóértelmezés nélkül nincs összefüggő értelem sem. Homályosan értett szók gátolják az egésznek világos megértését.

Az oktatófilmek pedagógiai beiktatása a vidéki iskolákban. (Albert Lübbmann, Woltringhausen.) Az oktatási film feladata a min. rend. szerint az, hogy egyenrangú taneszközként a könyv helyébe lépjen ott, ahol a mozgó kép minden más eszköznél behatóbban szól a gyermekhez. Csodálatos eszköz a film arra, hogy az ifjúságot látni megtanítsa; hogy olyannak lássa az életet mint amilyen. Az oktatófilm iskolai bevonulásakor igen sok technikai és didaktikai nehézséget kellett legyőzni. Pl. kezdetben valamennyi osztálynak egyidejűleg mutatták be a filmet, sőt egyszerre több filmet is adtak elő éspedig magyarázat nélkül. A tanítás sokszor kénytelen volt a film miatt tanmenetszerű munkáját megszakítani, vagy azt a kapott film szerint átcsoportosítani. Most már sok tekintetben javult a helyzet. A vándorkészülékre eső kerületek kisebbek lettek, több a kópia, a tanítóság is beletanult a kezelésbe, s metodikai tapasztalatokban gazdagodtak. Alább adunk néhány gyakorlati tapasztalatot:

I. A filmet akkor kell beiktatni, amikor a tanítás kívánja. A tanító már a tanmenet készítésekor tisztán lássa, hogy mely hónapokban mely filmeket fogja felhasználni. Jegyzeteket állít össze és ezt elküldi a kerületi filmelosztóhoz: egyúttal összeköttetésbe lép a kerület többi tanítójával s összegyeztetik kívánságait. A filmnek az anyag beosztásához kell alkalmazkodnia. Osztatlan iskolánál ugyanaz a film az osztályok kora és érettségi foka szerint más és más szempontból figyelhető meg. Pl. A tűzről szóló film alsó fokon a tüzelő anyag, középfokon a földrajzi táj, s felső fokon a nemzetgazdaság szempontjából veendő szemügyre.

II. Az oktatófilmek eddig divott iskolai felhasználási módja rossz, tehát elvetendő. Ha a tanító metodikailag helyesen akar eljárni, akkor a film-órára éppen olyan gondosan kell előkészülnie mint más órára. Először is előbb saját maga nézze meg a filmet. Eközben meggyőződhetik róla, hogy rendben van-e a gép, s a képanyagot teljesen bírja-e. A kísérő füzetet gondosan áttanulmányozza, esetleg más műveket is átnéz, hogy minden felötlt kérdésre felelni tudjon. Gondoskodhatik kiegészítő taneszközökről is pl. térképről, képről, modellről stb. Végül tisztában kell lennie a film előadási módjával, melynek mindig a film tárgyához kell illeszkednie. 1. Vannak fil-

mek, melyeket előzőleg meg kell beszélni, a nehézségeket el kell háritani, úgy hogy mire a filmet lepergetjük, azt mint a beszélgetés csúcspontját megszakítás nélkül teljes egészében nyújthatjuk. 2. A technikai tárgyú filmeket lezárt szakaszonként adjuk elő s közben megmagyarázzuk. Másodszori lepergetésüknél maguk a tanulók kísérik a filmet magyarázó megjegyzéseinkkel. (Ez mutatja, hogy helyesen fogták-e fel a filmet. 3. Vannak ismét filmek, melyeket minden előkészítés nélkül lepergetünk, tehát magából a film-ből indulunk ki. A lepergetés után a gyermekek kérdéseket tesznek fel arról, amit esetleg nem értettek meg. A filmkezelésnek fentemlített mind a három faját példán mutatja be a szerző. A harmadik fajta filmkezelés 2 órát vett igénybe, míg a felmerült kérdéseket mind megtárgyalták. De a filmet nemcsak előkészíteni kell, hanem a látottakat elmélyíteni és értékesíteni is szükséges. Ez nemcsak feltett kérdésekre való feleletekkel és dolgozatok íratásával történik, hanem kiegészítő olvasmányok tárgyalása és képek rajzoltatása által is.

Szülőföldismeret a légtérben. Heinz Tolkenitt, Trebnitz. Miniszteri rendelet írja elő, hogy minden iskolai szak igyekezzék közelebb hozni az ifjúsághoz a léghajózás gondolatát. Ez áll a földrajzra, különösen a szülőföldismeretre is. Ennek szellemében alakították át a tanterveket is. Pl. a népiskola negyedik osztályában a következőket kell ismertetni: fegyvernemek, vitorlázó repülés, repülő vonalak, repülő kikötők. Ezeket leginkább vándorlás és megfigyelés útján sajátíthatjuk el. A legjobb annak az iskolának, melynek közelében repülőtér van. Ezt többször meglátogatjuk s megfigyeléseket eszközöltetünk. Van számos megfigyelés, amelyeket a gyermek maga is végezhet pl. a szél elleni startolás és leszállás; a sík és akadálymentes gördülópálya, a levegőzsák, légi rendőrség, hangárok stb. Sajnos csak kevés iskola van ilyen szerencsés helyzetben. A többi iskola a szülőföldön észlelhető ismereteket használja fel a repülés megfigyelésére. Ez kezdődik a szélrózsa alapos elsajátításával. A szokásos irányjelzőkhöz, mint pl. a szélkakas, útjelzőtábla, folyóirányjelzés stb., hozzájárul most a repülőgép iránya is. Valamely repülőgép irányának gyors és biztos megállapításához már fejlett térszemlélet szükséges. Minél távolabb van tetőpontunktól a repülő, annál nehezebb az iránymegállapítás. Kezdetben tehát a közvetlenül fejünk fölött elszálló gépek irányát próbáljuk megállapítani. Jó segédeszköz erre a célra egy homokba rajzolt irányító kereszt, amibe az irányt beterajzolhatjuk. Nemi gyakorlás után elégtelennek bizonyul a 8 világtáj, s a másodrendű világtájakhoz is kell folyamodnunk. A szelet eddig csak irány és időjárás szempontjából vizsgáltuk, most a repülésre való hatását is nézzük. Itt megkülönböztethetünk hátszelet, ellenszelet és oldalszelet. Hatásukat futás, vagy kerékpározás közben tanulmányozhatjuk. A hátszél gyorsítja, az ellenszél gátolja haladásunkat, míg az oldalszél vagy gyorsít, vagy gátol s e mellett még el is térít az eredeti iránytól. A szélnek a hatását távolból nem lehet pontosan észlelni, de az időhöz és időponthoz kötött pósta- vagy közlekedési repülőket az időjáráshoz kell alkalmaztatni, hogy a menetidőt be lehessen tartani. Tehát ellenszél esetén gyorsítani, hátszélben pedig lassítani kell a motor működését. Ez ismét érdekes feladatok elvégzésére ad al-

kalmat, amiket a gyermek önállóan is meg tud oldani. Általában bizonyos gyakorlás után a tanuló önálló megfigyelésekre is képes. Minden gépet, mely lakóhelye fölött elrepül, megfigyel és adatait a számtani füzetében levő „repülő táblázatába” jegyzi. — Ezek az adatok az órára, szélre és repülési irányra vonatkoznak. Csakhamar kitűnik a repülőjáratokban mutatkozó törvényszerűség. Az útvonalat be is jegyzi a mérőasztalra. A magasság jelzésére vonatkozólag meg kell elégednünk az „alacsony, magas, nagyon magas” kifejezésekkel. De így is megállapíthatjuk az összefüggést a magasság és a gyorsaság közt. Minél magasabb a gép, annál lassúbb a mozgása; ugyanez áll a fokozódó távolságra is. Ezek a megfigyelések kifejlesztik a térben való látást. Irányítsuk a gyermekek figyelmét és érdeklődését a különböző repülőtípusokra, főleg a katonai repülőgépekre. Ismerje meg a repülőgépek különféle repülési alakját, tudja meg melyik a raj, a láné, az ék stb. Hamarosan elkövetkezik az idő, amikor tanulóinkkal mi is elrepülhetünk szülőföldünk fölött. Ez lesz csak az igazi szemléleti oktatás.

Jármai Vilmos.

HÍREK.

Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola új igazgatója. *Dr. Szőkefalvi Nagy Gyula*, a Tanárképző Főiskola matematikai tanszékének tudós tanára s egyben a Főiskola igazgatója a Ferenc József Tudományegyetem geometriai és ábrázoló geometriai tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárnak kinevezetvén, a Főiskola igazgatójává *Dr. Ábrahám Ambrus*, premontrai kanonok, egyetemi ny. e. rk. tanár, főiskolai r. tanár, a tudós zoológus neveztetett ki.

Az Állami Polgári Iskola Tanárképző Főiskola matematikai tanszékének új tanárává *Dr. Szőkefalvi Nagy Béla*, a szegedi Eötvös Lóránd Kollégiumhoz beosztott kormányzógyűlés gimnáziumi tanár, az ifjabb matematikusok egyik legjelesebb európaihírű tagja neveztetett ki. —

A polgári iskolai új Rendtartást az Országos Köznevelési Tanács már teljesen letárgyalta. Az új Rendtartás értesítésünk szerint a tavasszal jelenik meg s az 1940/41. tanév elején lép életbe. — Lényeges pontjaiban az 1938. évi 109670/1938. IX. ü. o. sz. alatt kiadott új gimnáziumi Rendtartáshoz igazodik.

Az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület a felvidéki és kárpátaljai polgári iskolai tanárok átvételével kapcsolatban bizonyos szempontok figyelembevételét kérte a vallás- és köznevelésiügyi minisztériumtól. Ezzel van kapcsolatban az az intézkedés is, hogy a felvidéki és kárpátaljai polgári iskolák részére az 1939/40. tanév végén az *Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán* és annak gyakorló polgári iskolájában egy hosszabb időtartamú